

PREGĂTIREA DIPLOMATICĂ A RĂZBOIULUI ROMÂNIEI (1914-1916)

Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de
VASILE POPA și PETRE OTU

EDITURA MILITARĂ
BUCUREȘTI, 2019

STUDIU INTRODUCATIV	7
Gheorghe Dabija – cariera militară	7
Activitatea în perioada interbelică	18
Cazul Dabija	28
Cazul Minerva Dabija	56
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	63
ABREVIERI	69

PREGĂTIREA DIPLOMATICĂ A RĂZBOIULUI ROMÂNIEI

INTRODUCERE	73
I. ACȚIUNEA DIPLOMATICĂ A ROMÂNIEI FAȚĂ DE PUTERILE CENTRALE	81
A. <i>TRECUTUL</i>	81
Avertismentele României date Austro-Ungariei	83
Austro-Ungaria, provocatoarea războiului mondial	94
Cum a fost primit și privit acest atentat în Austro-Ungaria	102
Provocarea războiului	106
Spiritul războinic în Germania și influența lui ațâțătoare asupra Austro-Ungariei	129
Consiliul de Coroană de la 21 iulie 1914	139
B. <i>TRATATIVELE DIPLOMATICE CU PUTERILE CENTRALE</i>	147
Anul 1914	147
Anul 1915	170
Anul 1916	181
C. <i>DECLARAȚIA DE RĂZBOI FĂCUTĂ AUSTRO-UNGARIEI</i>	191
D. <i>TRATATIVELE DIPLOMATICE CU BULGARIA</i>	192
Anul 1914	193
Anul 1915	218
Anul 1916	258
II. ACȚIUNEA DIPLOMATICĂ A ROMÂNIEI FAȚĂ DE ÎNȚELEGERE	271
A. <i>LECȚIILE TRECUTULUI ÎNDEPĂRTAT</i>	271
B. <i>LECȚIILE TRECUTULUI APROPIAT</i>	275
C. <i>PREZENTUL</i>	282

III. TRATATIVELE DIPLOMATICE CU RUSIA.....	287
Anul 1914.....	287
Anul 1915.....	312
IV. SITUAȚIA FRONTULUI RUSESC ȘI ÎN BALCANI LA SFÂRȘITUL ANULUI 1915	349
Anul 1916.....	350
V. GÂNDUL LUI I.I.C. BRĂȚIANU ASUPRA NEVOII DE A MERGE ÎMPOTRIVA AUSTRO-UNGARIEI	409
VI. CONSILIUL DE COROANĂ DE LA 14 AUGUST 1916	413
ANEXE.....	419
BIBLIOGRAFIE GH. A. DABIJA.....	421
INDICE.....	423

PRECĂUTAREA DIPLOMATICĂ
A RĂZBOIULUI ROMÂNIEI

INTRODUCERE.....	73
I. ACȚIUNEA DIPLOMATICĂ A ROMÂNIEI FAȚA DE PUTERILE CENTRALE	81
A. TRECUTUL.....	81
Acordurile României din Austro-Ungaria.....	83
Austro-Ungaria, provocarea războiului mondial.....	94
Cum a fost prins și priveștea statul în Austro-Ungaria.....	102
Provocarea războiului.....	108
Sprijinul românesc în Germania și influența sa asupra Austro-Ungariei.....	120
Consiliul de Coroană de la 21 iulie 1914.....	130
B. REACTIVELOR DIPLOMATICE CU PUTERILE CENTRALE.....	147
Anul 1914.....	147
Anul 1915.....	170
Anul 1916.....	181
C. DECLARAȚIA DE RĂZBOI FAȚĂ DE PUTERILE CENTRALE ȘI DE ALIATE.....	187
D. TRATATIVELE DIPLOMATICE CU RUSIA.....	192
Tratatul de la Iași.....	192
Tratatul de la București.....	200
Tratatul de la Moscova.....	207
Tratatul de la Iași.....	214
Tratatul de la București.....	221
Tratatul de la Moscova.....	228
Tratatul de la Iași.....	235
Tratatul de la București.....	242
Tratatul de la Moscova.....	249
Tratatul de la Iași.....	256
Tratatul de la București.....	263
Tratatul de la Moscova.....	270
Tratatul de la Iași.....	277
Tratatul de la București.....	284
Tratatul de la Moscova.....	291
Tratatul de la Iași.....	298
Tratatul de la București.....	305
Tratatul de la Moscova.....	312
Tratatul de la Iași.....	319
Tratatul de la București.....	326
Tratatul de la Moscova.....	333
Tratatul de la Iași.....	340
Tratatul de la București.....	347
Tratatul de la Moscova.....	354
Tratatul de la Iași.....	361
Tratatul de la București.....	368
Tratatul de la Moscova.....	375
Tratatul de la Iași.....	382
Tratatul de la București.....	389
Tratatul de la Moscova.....	396
Tratatul de la Iași.....	403
Tratatul de la București.....	410
Tratatul de la Moscova.....	417
Tratatul de la Iași.....	424
Tratatul de la București.....	431
Tratatul de la Moscova.....	438
Tratatul de la Iași.....	445
Tratatul de la București.....	452
Tratatul de la Moscova.....	459
Tratatul de la Iași.....	466
Tratatul de la București.....	473
Tratatul de la Moscova.....	480
Tratatul de la Iași.....	487
Tratatul de la București.....	494
Tratatul de la Moscova.....	501
Tratatul de la Iași.....	508
Tratatul de la București.....	515
Tratatul de la Moscova.....	522
Tratatul de la Iași.....	529
Tratatul de la București.....	536
Tratatul de la Moscova.....	543
Tratatul de la Iași.....	550
Tratatul de la București.....	557
Tratatul de la Moscova.....	564
Tratatul de la Iași.....	571
Tratatul de la București.....	578
Tratatul de la Moscova.....	585
Tratatul de la Iași.....	592
Tratatul de la București.....	599
Tratatul de la Moscova.....	606
Tratatul de la Iași.....	613
Tratatul de la București.....	620
Tratatul de la Moscova.....	627
Tratatul de la Iași.....	634
Tratatul de la București.....	641
Tratatul de la Moscova.....	648
Tratatul de la Iași.....	655
Tratatul de la București.....	662
Tratatul de la Moscova.....	669
Tratatul de la Iași.....	676
Tratatul de la București.....	683
Tratatul de la Moscova.....	690
Tratatul de la Iași.....	697
Tratatul de la București.....	704
Tratatul de la Moscova.....	711
Tratatul de la Iași.....	718
Tratatul de la București.....	725
Tratatul de la Moscova.....	732
Tratatul de la Iași.....	739
Tratatul de la București.....	746
Tratatul de la Moscova.....	753
Tratatul de la Iași.....	760
Tratatul de la București.....	767
Tratatul de la Moscova.....	774
Tratatul de la Iași.....	781
Tratatul de la București.....	788
Tratatul de la Moscova.....	795
Tratatul de la Iași.....	802
Tratatul de la București.....	809
Tratatul de la Moscova.....	816
Tratatul de la Iași.....	823
Tratatul de la București.....	830
Tratatul de la Moscova.....	837
Tratatul de la Iași.....	844
Tratatul de la București.....	851
Tratatul de la Moscova.....	858
Tratatul de la Iași.....	865
Tratatul de la București.....	872
Tratatul de la Moscova.....	879
Tratatul de la Iași.....	886
Tratatul de la București.....	893
Tratatul de la Moscova.....	900
Tratatul de la Iași.....	907
Tratatul de la București.....	914
Tratatul de la Moscova.....	921
Tratatul de la Iași.....	928
Tratatul de la București.....	935
Tratatul de la Moscova.....	942
Tratatul de la Iași.....	949
Tratatul de la București.....	956
Tratatul de la Moscova.....	963
Tratatul de la Iași.....	970
Tratatul de la București.....	977
Tratatul de la Moscova.....	984
Tratatul de la Iași.....	991
Tratatul de la București.....	998
Tratatul de la Moscova.....	1005

I. ACTIUNEA DIPLOMATICĂ A ROMÂNIEI FAȚĂ DE PUTERILE CENTRALE

A. TRECUTUL

În urma convorbirilor ce au avut loc cu începere de la 1879 între România și Austro-Ungaria, s-a încheiat între aceste state, la 30 octombrie 1883, un tratat de alianță pe cinci ani, prin care-și dădeau sprijin reciproc, în cazul că vor fi atacate de un al treilea stat. Acest tratat a fost semnat de contele Gustav Kálnoky¹, ministrul de externe al Austro-Ungariei, și de Dimitrie Sturdza². În aceeași zi, Germania se declară și ea de acord cu tratatul semnat de contele Kálnoky, Bechem³ și D. Sturdza. Italia s-a declarat de acord, la 15 mai 1888, semnând contele Kálnoky și Nigra⁴.

Acest tratat fusese opera regelui Carol I și a oamenilor politici români ce s-au urmat de la 1883; el s-a reînnoit în 1892, 1896, 1902 și 1913, ultimul fiind semnat de Titu Maiorescu⁵, prințul Fürstenberg⁶ și Fasciotti⁷.

¹ Gustav Sigismund Kálnoky (1832-1898), om politic și diplomat maghiar. Ministru de externe al dublei monarhii (1881-1895). (P.O.)

² Dimitrie A. Sturdza (1833-1914), remarcabilă personalitate a vieții politice și științifice românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. A acționat pentru realizarea Unirii din 1859, devenind secretar particular al lui Alexandru Ioan Cuza. Intrat în conflict cu domnitorul, participă activ la răsturnarea acestuia în 1866. S-a numărat printre fondatorii Partidului Național-Liberal, pe care l-a condus, în calitate de președinte, în perioada 1892-1909. A fost deputat, senator și titular a numeroase portofolii în diferite echipe guvernamentale. A exercitat funcția de prim-ministru în patru rânduri (1895-1896; 1897-1899; 1901-1904; 1907-1909). Membru al Academiei Române din 1871, a fost secretar general al acesteia o lungă perioadă (1884-1914). În această calitate a contribuit la îmbogățirea patrimoniului acestei instituții, a elaborat lucrări de istorie importante și a editat colecții monumentale de izvoare istorice. (P.O.)

³ Max von Berchem, consilier al ambasadei germane la Viena. (P.O.)

⁴ Costantino Nigra (1828-1907), intelectual italian și diplomat celebru. Prieten apropiat al lui Camillo Cavour, el a fost trimis diplomatic pe lângă împăratul Franței, Napoleon al III-lea, având importante succese diplomatice. (P.O.)

⁵ Titu Maiorescu (1840-1917), filosof, scriitor, critic literar și om politic, o remarcabilă personalitate a României din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. A fost unul dintre fondatorii societății „Junimea”, care a avut un mare rol în europeanizarea culturii române, prin impunerea spiritului critic și sprijinirea unor mari valori ale literaturii autohtone. A fundamentat teoria „formelor fără fond”, ceea ce a constituit baza junimismului pe plan politic. Membru al Partidului Conservator, Titu Maiorescu a fost de mai multe ori ministru în diferite cabinete conservatoare. În perioada 28 martie/10 aprilie 1912-4/17 ianuarie 1914 a deținut funcția de prim-ministru. (P.O.)

⁶ Karl Emil von Fürstenberg (1867-1945), prinț, penultimul ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la București (25.03.1911-08.10.1913). (V.P.)

⁷ Carlo Fasciotti (1870-1958), ministrul Italiei la București în perioada iunie 1911-august 1919. A condus apoi misiunea diplomatică italiană de la Madrid (1919-1922). (P.O.)

Deși tratatul din 1883 era secret și ținut în casa de fier a regelui Carol I, el a fost aflat; singurul care a protestat împotriva lui a fost Mihail Kogălniceanu, care a susținut că: „într-adevăr, pericolul rusesc este mai mare, dar mai mic decât cel austro-ungar, care se opune formal realizării unității neamului românesc”.

Tratatul de alianță din 1883 a fost completat în 1912 cu o convenție militară semnată la București de generalul Conrad von Hötendorf¹, șeful statului-major al armatei austro-ungare, și de generalul Alexandru Averescu², șeful statului-major al armatei române³.

Acest tratat cu Puterile Centrale (care de la 20 mai 1882 formase Tripla Alianță, iscălit la Viena de contele Kálnoky, de ambasadorul german, prințul Heinrich VII Reus⁴ și de ambasadorul Italiei, contele Robilant⁵, care reprezentau principiul statorniciei și al dăinuirii, fusese o nevoie absolută pentru România, după întâmplările de la 1877-1878; Rusia ne luase cele trei județe ale Basarabiei (răpită în întregime de Rusia în 1812); când am protestat ne-a amenințat cu dezarmarea armatei și ocuparea teritoriului. Congresul din Berlin (13 iulie 1878) ne-a dat în schimb Dobrogea și gurile Dunării de la Turcia.

Dar cum eram puși, după 1878, nu între Rusia și Turcia, ci între Rusia și Bulgaria, care peste Dobrogea voiau atunci să-și dea mâna, mai cu seamă Rusia voia ca pe uscat și prin România să ajungă la Constantinopole, era firesc ca România să-și caute siguranța păstrării teritoriului național; această siguranță nu-i putea fi cheazăuită decât printr-o alianță cu Puterile Centrale, mai ales față de o pornire neînfrânată de cucerire panslavistă.

¹ Franz Conrad von Hötendorf (1852-1925), general austriac, șef al Statului-Major General (1906-1911; 1911-1916) și comandant al armatelor din regiunea Tirol (1916-1918). A fost un adept al modernizării armatei austro-ungare și al războiului preventiv împotriva Serbiei și Italiei. După război a elaborat cinci tomuri voluminoase cu denumirea *Aus meiner Dienstzeit (Din perioada serviciului meu)*. Demersul a rămas nefinalizat, generalul murind la 25 august 1925. (P.O.)

² Alexandru Averescu (1859-1938), unul dintre cei mai importanți lideri militari ai României. În anii 1879-1881 a urmat Școala divizionară pentru subofițeri la Mânăstirea Dealu, pe care a terminat-o ca șef de promoție. Nevoia de cadre a determinat ca autoritățile de atunci, în baza unei legi speciale, să acorde gradul de sublocotenent absolvenților acestei școli. Timp de doi ani de zile (1884-1886) a urmat cursurile Școlii Superioare din Război din Torino, obținând rezultate foarte bune. A îndeplinit importante funcții în armată – comandant al Școlii Superioare de Război (1894-1896), atașat militar la Berlin (1896-1898). A comandat Regimentul 4 Roșiori și Brigada 1 Roșiori, iar la 10 mai 1906 a fost avansat general de brigadă. A fost avansat general de divizie în aprilie 1912, iar general de corp de armată în ianuarie 1917. În anii 1907-1908 a fost ministru de război, iar în perioada 1911-1913, șef al Marelui Stat-Major. A comandat Corpul 1 Armată (1914-1916), iar după intrarea în război Armata 2 (1916-1918), în fruntea căreia a obținut marea victorie de la Mărăști (11/24 iulie-19 iulie/1 august 1917). A fost prim-ministru al României în trei rânduri (29 ianuarie/11 februarie-5/18 martie 1918; 13 martie 1920-17 decembrie 1921; 30 martie 1926-4 iunie 1927). În 1918 a întemeiat un nou partid politic, Liga Poporului, devenită, în 1920, Partidul Poporului. La 14 iunie 1930 a fost avansat la gradul de mareșal. (Detalii în Petre Otu, *Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda*, Editura Militară, București, 2005) (P.O.)

³ Vizita lui von Hötendorf în România s-a desfășurat în perioada 29-30 noiembrie 1912, el fiind primit de regele Carol I și prim-ministrul Titu Maiorescu. A avut întrevederi cu o serie de generali români, iar în ziua de 30 noiembrie 1912 a semnat cu generalul Alexandru Averescu, șeful Marelui Stat-Major, convenția militară. Documentul prevedea cooperarea României și Austro-Ungariei în cazul unui război împotriva Rusiei. În acest caz, Corpul 4 Armată român se concentra în regiunea Roman, iar celelalte corpuri (1, 2, 3 și 5) în zona Bârlad-Focșani-Tecuci. Din cele cinci divizii de rezervă, trei sau patru se vor concentra la Buzău, una în Dobrogea; cele dintâi vor avea menirea de a fi trimise în linia întâi. În cazul unei acțiuni ofensive, obiectivul principal era Chișinăul. (Detalii în Sorin Cristescu, *Generalul Franz Conrad von Hötendorf și convenția militară secretă cu România din 30 noiembrie 1912*, „Revista de Istorie Militară”, nr. 3-4/2009, p. 93) (P.O.)

⁴ Heinrich VII Reuss (1825-1906), diplomat prusian și german. În prima parte a carierei a fost ministru al Confederației Germane de nord și apoi al celui de-al doilea imperiu german la Petersburg (1868-1873). În 1877 a fost desemnat primul ambasador al Germaniei la Constantinopol. Ultimul său post diplomatic a fost Viena. În 1894 s-a retras din activitate. (P.O.)

⁵ Conte Felice Nicolis, conte de Robilant (1826-1888), politician și diplomat italian. Ca trimis diplomatic la Viena a negociat aderarea Italiei la Tripla Alianță. În 1885 a fost rechemat la Roma și a fost ministru de externe al Italiei. În 1887 a fost trimis la Londra, dar un an mai târziu a decedat. (P.O.)

În afară de aceste considerente, mai trebuie ținut seama că la acea dată alianța austro-germană alcătuia o putere bine și temeinic înjghebată. Dubla alianță franco-rusă nici nu avea ființă atunci. Franța ieșise foarte slăbită din războiul din 1870-1871, iar Rusia și Anglia stăteau fiecare izolate. Deci România a fost obligată să se alieze cu Puterile Centrale, care-i asigurau liniștea ce-i trebuia dezvoltării sale economice și întăririi sale militare. Așa trebuie lămurită și înțeleasă pricina intrării României în Tripla Alianță, care căuta să pună zăgaz înaintării slave în Orient.

Alianța era numai defensivă, ceea ce însemna că, dacă Puterile Centrale ar fi devenit provocatoare, adică dacă ar fi făcut război ofensiv, atunci România nu era îndatorată să ia parte la el.

Avertismentele României date Austro-Ungariei

Niciodată nu a putut fi tăgăduit faptul că poporul român nu trăiește numai pe teritoriul dintre Carpați-Dunăre-Prut și Marea Neagră, cunoscut sub numele „Regatul României”, ci el se întinde spre vest până la Tisa, spre est până la Nistru și chiar mult spre stânga Nistrului și spre sud pe dreapta Dunării (Valea Timocului-regiunea Vidinului, apoi numeroase localități de pe malul drept al Dunării) și în Macedonia.

Ochii celor din Vechiul Regat erau ațintiți spre frații lor din afară, persecutați și amărâți în țările în care trăiau, iar ochii îndurerăți ai acestora erau îndreptați spre cei din Regat, ce duceau o viață liberă și mulțumită. Cu alte cuvinte, cei ce erau înlăuntrul Regatului voiau să se unească cu românii din afară, iar românii din afară voiau să se unească cu cei din Regat. Aici stă tragedia neamului românesc.

Putea oare neamul românesc să nu nădăjduiască în unirea tuturor fiilor săi laolaltă? Îi putea opri oare cineva? Nădejdea nu i-o putea opri nimeni.

Dar această nădejde nu putea fi înfăptuită deodată, ci treptat, treptat, pentru că trebuia avut în vedere mai cu seamă că cererile drepturilor noastre se îndreptau asupra unor teritorii și frații români ce stăteau sub stăpânirea a două mari și puternice imperii (Austro-Ungaria și Rusia), ce nu numai că nu voiau să le scape prada, ci mai râvneau să mai pună gheara și pe rest.

Așa stând lucrurile, România trebuia să se unească cu una dintre cele două mari împărății, în scopul apărării de cealaltă împărăție. Faptele istorice întâmplate până la 1878 impuseseră alianța cu Puterile Centrale, respectiv cu Austro-Ungaria, în scopul de a dobândi mai întâi unirea cu românii de peste Prut, deci cu Basarabia, ce ne fusese răpită de Rusia la 1812, pe care trebuia să ne grăbim a o scăpa de la o sigură și repede rusificare forțată.

Dacă alianța cu Puterile Centrale ne dădea o nădejde, în schimb purtarea Austro-Ungariei, respectiv a Ungariei, față de populația românească din Ungaria ne ațâța o răzvrătire suflătoare foarte mare. Mai cu seamă după 1868, apăsarea maghiarilor asupra românilor se făcea din ce în ce mai puternică, în scopul înfăptuirii unui cuget ciudat, care numai în capul ungarilor putea să-și facă loc, anume plâsmuirea unui „stat unitar național maghiar”, prin deznaționalizarea celorlalte naționalități și în special a românilor.

Reacțiunea românească s-a arătat în tot acest timp câteodată mai încet, altă dată mai puternic și câteodată chiar violent, în scopul apărării naționalității române din Bucovina, Maramureș, Crișana, Transilvania și Banat.

Nu voi să mai stărui asupra activității „Asociației transilvane pentru literatura română și cultura poporului român” (Astra), înființată la 1861 la Sibiu, în scopul redșteptării

conștiinței naționale¹; asupra activității „Reuniunii române de lectură”, înființată la 1872 la Cernăuți, care mai târziu a fost silită de guvernul austriac a-și schimba numele în „Societatea pentru cultura și literatura română din Bucovina”², având același scop; a Societății „Transilvania”³, din București etc., a ajutoarelor trimise școlilor și bisericilor române din Ungaria, căci ar fi să depășesc cu mult cadrul la care m-am gândit. Destul să spun că a fost o neîntreruptă înțelegere între românii de dincoace și de dincolo de Carpați, ceea ce făcu pe șoviniștii unguri să spună că „daco-românismul” trebuie împiedicat cu orice preț.

Din partea românilor din Regat nu a lipsit de a se face Austro-Ungariei, în momente de indignare și răsvrătire sufletească, anumite înștiințări, care toate au rămas fără răsunet. Astfel, în 1896, Austro-Ungaria era reprezentată la București de contele Agenor Gołuchowski⁴, care era bănuț de unguri că nu le susține absurdele lor interese, așa-zis naționale; pentru aceasta i s-a trimis ca secretar de legăție pe contele Szecczen de Temerin⁵, ungur sadea, pe deasupra închipuit, trufaș și obraznic. Pesemne că datorită acestor însușiri pur ungurești îl găsim în 1914 ambasador la Paris.

În 1896, în România se făceau oarecari mișcări cu caracter național, în folosul românilor din Transilvania, împotriva cărora guvernul unguresc îndreptase o mare prigoană. Contele Szecczen de Temerin, întâlnind pe Take Ionescu⁶, îi spune:

„Jucați un joc primejdios. Luați ca axiomă faptul că nu ne putem înțelege cu Rusia și puneți nădejdea într-un viitor război între noi și Rusia. Ei bine, vă înșelați. Când o să

¹ Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) s-a înființat la 23 octombrie/4 noiembrie 1861. A desfășurat o amplă activitate pentru fortificarea conștiinței naționale a românilor, editând două reviste, *Transilvania* și *Țara Noastră* și tipărind o multitudine de lucrări. A publicat, de asemenea, *Enciclopedia română*, al cărei coordonator a fost C. Diaconovici. Primul președinte a fost Andrei Șaguna. (P.O.)

² *Reuniunea română de lectură* a luat ființă la Cernăuți, la 19 aprilie/1 mai 1862, din inițiativa lui I.G. Sbiera. Președinte a fost ales M. Zotta, iar vicepreședinte Alecu Hurmuzache, ea având, în primul rând, un scop cultural. Societatea își propunea constituirea unei biblioteci dotate cu reviste și cărți în limba română. În 1865 s-a propus ca societatea să își schimbe denumirea în „Societatea Bucovineană pentru Literatura și Cultura Poporului Român”, dar autoritățile austriece au aprobat numele de „Societatea pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina”. Statutul și noua denumire au intrat în vigoare la 11/23 ianuarie 1865. Societatea și-a continuat activitatea până în anul 1940. (P.O.)

³ Societatea „Transilvania”. Inițiativa creării acestei organizații a aparținut studenților transilvăneni care studiau la Universitatea din București, Propunerea a venit din partea lui I.C. Tacitu, la 3/15 mai 1867, fiind îmbrățișată rapid de cărturarii ardeleni care trăiau în București – Al. Papiu-Ilarian, Aaron Florian, A. Treboniu Laurian. Numele inițial era „Constanția”, dar a fost schimbat în „Transilvania”. La 23 iunie 1867, în cadrul unei consfătuiri au fost alese organele de conducere, președinte fiind desemnat Al. Papiu-Ilarian (1867-1873), având ca vicepreședinți pe V.A. Urechia și Petre Cornățescu (profesori la Universitatea din București). La 30 mai 1867 s-au votat statutele. Societatea a desfășurat o bogată activitate culturală, ea acordând anual un număr de burse pentru tinerii de peste munți. Fondurile proveneau din donații. Apărută pe fondul constituirii monarhiei dualiste, societatea „Transilvania” a avut un rol important în strângerea legăturilor dintre românii din Transilvania și Vechiul Regat. (P.O.)

⁴ Agenor Maria Adam Goluchowski (1849-1921), diplomat austriac. A fost la post la Berlin și Paris. Ministru plenipotențiar al dublei monarhii la București (1887-1894) și apoi ministru de externe al Austro-Ungariei (1895-1906). (P.O.)

⁵ Szecczen de Temerin (1857-1926), diplomat maghiar. A fost ambasador al Austro-Ungariei la Paris în perioada 23 ianuarie 1911-10 august 1914. (P.O.)

⁶ Take Ionescu (1858-1922), avocat și om politic conservator. Și-a început cariera politică în Partidul Național Liberal, apoi a trecut la Partidul Conservator fiind apropiat din gruparea junimistă. A întemeiat, în 1908, Partidul Conservator Democrat. Ministru în mai multe cabinetele conservatoare. A fost un adept convins al intrării României alături de Antanta. A acceptat să intre la guvernare alături de Partidul Național Liberal, deținând funcția de ministru fără portofoliu (decembrie 1916-iulie 1917) și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (iulie 1917-ianuarie 1918). După război a fost ministru de externe în cabinetul condus de Alexandru Averescu (1920-1921), iar apoi pentru o lună de zile (decembrie 1921-ianuarie 1922), prim-ministru. A fost unul dintre inițiatorii Micii Înțelegeri, alianță regională formată din România, Cehoslovacia, Iugoslavia. (P.O.)

ajungem la concluzia că nu ne putem bizui pe dumneavoastră, ca pe un aliat sincer al statului unitar maghiar (singurul care ne interesează și pe care-l vom apăra până la ultima picătură de sânge), ne vom înțelege cu Rusia. La urma urmei, Carpații sunt o graniță foarte bună, iar Galiția, România și chiar Constantinopolul nu înseamnă nimic, când e vorba să se păstreze Ungariei caracterul ei unitar maghiar. Crede-mă, nu e nimic mai cu putință decât o înțelegere definitivă și statornică între maghiari și ruși. Noi, pe unul din povârnișurile Carpaților, privind numai spre Adriatică, rușii pe celălalt povârniș, la răsărit și la miazăzi, privind spre Marea Neagră. Și atunci se va sfârși cu chestia românească, nu numai cu cea din Ungaria, dar de pretutindeni.

Take Ionescu i-a răspuns: „Eu nu m-am îndoit niciodată de simțămintele dușmănoase ale maghiarilor față de noi, dar, cu toate acestea, amenințările d-tale nu-mi fac nicio impresie, fiindcă nu cred în putința unei alianțe maghiaro-ruse”.

Contele Szeczen de Temerin, văzând că a greșit, a vrut să-i dea lui Take Ionescu o explicație, dar s-a încurcat și mai rău. Take Ionescu nu se poate opri să dea o frumoasă lămurire: „Poporul maghiar, cuceritor și trufaș, nu o să se poată niciodată resemna să trăiască prin sine însuși, ca stat național, ca Anglia, Franța, Spania ori Italia. El înțelege ori să stăpânească pe celelalte naționalități, ori să moară. Orice altă dezlegare nu e cu putință pentru dânsul”.

Prorocirea lui Take Ionescu nu s-a împlinit în întregime, poporul maghiar nici nu a murit, nici nu stăpânește acum alte naționalități, decât într-o mică măsură; el a intrat din 1919 în granițele sale etnografice și firești, unde-i doresc să rămână în vecii vecilor. Altfel, Europa Centrală și Orientală nu va fi niciodată liniștită. Și cum ar putea fi liniștită atâta timp cât o minoritate maghiară ar stăpâni samavolnic o majoritate românească, slavonă, cehă, croată sau sârbă. De unde acest drept? Pe ce se întemeiază această absurdă pretenție? Fiecare popor să rămână în limitele lui teritoriale etnografice.

În anul 1896 Take Ionescu are la Budapesta o convorbire cu baronul Desider Bánffy¹, prim-ministru al Ungariei din 1895. Bánffy, adresându-se lui Take Ionescu, îi spune: „Nu o să-mi spuneți că nu voiți să anexați Transilvania?” Take Ionescu, care era foarte deschis și împotriva diplomației așa-zis secretă, îi răspunde: „Nu, n-o să spun asta și chiar dacă v-aș spune-o nu o s-o credeți, ci o să credeți că aveți de-a face cu un mincinos sau cu un om care nu-și iubește patria. Vreau să anexez Transilvania, dar nu pot. Și dvs., la rândul-vă, nu o să-mi spuneți că nu vreți să împingeți granițele statului maghiar până la Marea Neagră?”

Bánffy răspunde: „Nu, nu o să spun asta; vreau să împing granițele Ungariei până la Marea Neagră, dar nu pot”.

Take Ionescu, în mod sincer, replică: „Atunci fiindcă procesul istoric care există între dvs. și noi nu poate fi rezolvat acum nici în sensul meu, nici al dvs.; pentru că suntem vecini, n-ar fi oare cu putință să găsim între noi un *modus vivendi*? Starea în care țineți pe românii din Transilvania este de nesuferit. De ce nu o schimbați?”

Apoi Take Ionescu are cu Bánffy o convorbire de o oră, privitoare la românii din Ungaria. La sfârșit, Bánffy întreabă pe Take Ionescu dacă a căzut de acord asupra vreunui punct.

¹ Dezső Bánffy (1843-1911), prim-ministru al Ungariei în perioada 14 ianuarie 1895-26 februarie 1899. (P.O.)

Acesta îi răspunde: „Da, suntem de acord că nu ne putem pune niciodată de acord”. Take Ionescu plecând, privind spre fereastră către Dunăre, îi spune baronului:

„Ce măreață capitală aveți!”

„Ei bine, vino și-o ia.”

„Dacă aș putea, este sigur că n-aș lua-o, dar că aș ocupa-o, nu mai încape vorbă.” Acestea se petreceau în ianuarie 1896. După 23 de ani (1919), armata română ocupa Budapesta. Profetia se îndeplinise.

În zilele de 10-13 iulie ale anului 1909, cu prilejul vizitei arhiducelui Franz Ferdinand¹ și a soției sale, ducesa de Hohenberg, la Sinaia, regele Carol I a stăruit foarte mult să se facă o soartă mai bună românilor din Ungaria²; arhiducele știa reaua stare a românilor și dorea îndreptarea ei, dară, deși a făgăduit, nu a putut face nimic din cauza politicienilor unguri în frunte cu contele Tisza, care, vârandu-și în cap absurdă idee a „statului unitar maghiar”, trăiau din oprimarea naționalităților, în special a românilor. Iată ce scrie în această privință un cunoscut om politic austriac, L.V. Chlumecki, în revista *Oesterreichische Rundschau* din 1909: „Relațiunile maghiarilor cu românii nu sunt de natură a inspira românilor din Ungaria o aplecare specială pentru monarhie. Este fără de folos de a reaminti cu detalii faimosul proces și persecuțiunile la care au fost supuși publiciștii ce aparțin naționalității române³.”

Nu este nevoie să ne întoarcem la un trecut foarte îndepărtat. Este destul să se amintească scenele care anul trecut au avut drept teatru însuși Parlamentul ungar; voiajul moștenitorului Austriei ar fi dat speranță că într-un viitor nu prea îndepărtat prigonirea românilor care trăiesc în Ungaria ar putea fi înlocuită printr-un regim mai drept”.

Rezultatul vizitei de la Sinaia a fost egal cu zero pentru românii din Ungaria, din această cauză regele Carol I și bărbații politici români erau foarte amărâți și nemulțumiți.

Și presa germană, care avea tot interesul ca să existe o armonie între aliați, se arăta nemulțumită din cauza persecuției ungarilor împotriva românilor din Ungaria. În ziarul *Magdeburger Zeitung* din 5/18 mai 1914 scrie: „Românii se îndepărtează de Triplice din cauza oprimării populației românești din Ungaria”. În același fel scriu ziarele germane *Dresdner Zeitung* și *Germania*.

Regele Carol I i-a spus în anul 1911 prințului Fürstenberg, ministrul plenipotențiar al Austro-Ungariei: „De câte ori am vrut să fac ceva în această țară am găsit Austro-Ungaria în calea mea”.

În 1912, când Austro-Ungaria susține mărirea Bulgariei în paguba Serbiei, regele Carol I a spus tot prințului Fürstenberg, de față fiind și generalul Averescu, șeful de stat-major al armatei, că: „drumurile noastre se despart de aici”. Vasăzică regele Carol I spunea hotărât Austro-Ungariei: „ori voiți să fiți aliați cinstiți, ori adio” [subliniere în textul original – n.n.].

¹ Franz Ferdinand (1863-1914). Arhiducele a fost fiul lui Karl Ludwig (fratele mai mic al lui Franz Joseph) și al Mariei Annunciata. În 1900, Franz Ferdinand a încheiat o căsătorie morganatică cu contesa Sofia Chotek de Chotkowa și Wognin, căreia împăratul i-a acordat titlul de ducesă de Hohenberg (1900). În 1889, la moartea lui Rudolf, el a fost moștenitorul prezumtiv la tron, iar în 1896, la decesul tatălui său, moștenitorul direct. (P.O.)

² Vizita a avut loc în perioada 27 iunie/10 iulie-1/14 iulie 1909, perechea princiară beneficiind de un protocol înalt. Vizita a creat nervozitate la Budapesta, mai ales că regele Carol I s-a întâlnit și cu o delegație de români transilvăneni. (P.O.)

³ Este vorba de faimosul proces al „Memorandumului” din 1894, în care au fost aduși în justiție 25 de români fruntași ai românilor din Transilvania. (V.P.)

Acest fel de a gândi al regelui Carol I era neschimbat, el constatând în 1913 că Austro-Ungaria ia o atitudine pentru Bulgaria și împotriva României, în scopul de a lăsa mână liberă regelui Ferdinand al Bulgariei¹; regele Carol I îi spune Dr. v. Waldhausen², ministrul german la București: „Oricât m-ar mâhni o despărțire de Austro-Ungaria, eu sunt aici numai pentru a apăra interesele României”.

Deci Regele Carol I nu pregetă a înștiința că era gata a se lepăda de alianță și a arunca peste bord vechile prietenii și chiar simțămintele sale personale, îngrijat „numai de interesele României”, țara sa de adopție.

La 5 februarie 1913, pe timpul guvernului Maiorescu, s-a reînnoit tratatul defensiv al României cu Tripla Alianță pe o nouă perioadă de cinci ani³; cu acest prilej, Ion. I.C. Brătianu, fiind în opoziție, i-a spus contelui Waldburg⁴, însărcinatul cu afaceri al Germaniei: „Evenimentele din Balcani au scos în evidență nepotrivirea reală dintre interesele noastre și ale Austro-Ungariei, iar pe de altă parte chestiunea românilor din Austro-Ungaria a luat o astfel de înfățișare, încât cu tot trecutul tratatelor noastre, România, în caz de război, nu va putea merge alături de Ungaria”.

Apoi, într-o altă împrejurare, tot I.I.C. Brătianu i-a spus contelui Waldburg: „Fără o schimbare radicală în atitudinea guvernului din Budapesta față de românii din Ungaria, niciun guvern român nu va avea puterea să impună aplicarea acestui tratat opiniei publice românești”. Acest avertisment al lui I.I.C. Brătianu a fost, desigur, cunoscut deîndată la Berlin, Viena și Budapesta. Neapărat că acest avertisment privea direct Austro-Ungaria; Brătianu spera că Germania va putea acționa la Viena pentru îndreptarea situației românilor din Ungaria. Germania a și făcut aceasta, dar la Budapesta urechile erau astupate.

De altfel guvernele românești atrăseseră de mai multe ori luare-aminte guvernelor germane și austro-ungare asupra românilor aflători în Ungaria, dar guvernul ungar nici nu voia să audă de așa ceva. El voia să maghiarizeze cu forța o populație băștinașă de peste patru milioane de români, încadrându-i în așa-zisul „stat unitar maghiar”, o curată absurditate care nu putea duce decât la o dezmembrare a putredei monarhii, lucru ce se prevedea de mulți ani.

Însăși arhiducesa Sofia⁵, născută prințesă de Bavaria, mama lui Franz Josef, a prevăzut cu mulți ani înainte că „dacă se vor primi pretențiile maghiarilor, se va grăbi dezmembrarea imperiului.” Același lucru l-a prevăzut și arhiducele Rudolf⁶, care la 1889, în preziua morții sale, a spus: „Când tata nu va mai fi, cine știe ce se va întâmpla cu Imperiul Austro-Ungar?”

¹ Ferdinand I (1861-1948), conducător al Bulgariei în perioada 1887-1918. A avut mai întâi titlul de cneaz (1887-1908), apoi, după cucerirea independenței Bulgariei (1908), pe cel de țar (1908-1918). (P.O.)

² Julius von Waldthausen (1858-1935), ministrul german la București din 1912 până în septembrie 1914. Anterior misiunii în România, el a fost consilier la Madrid, St. Petersburg și Vatican și ministru plenipotențiar în Argentina și Copenhaga. A fost rechemat ca urmare a neînțelegerilor cu von Czernin și la solicitarea sa. (P.O.)

³ Tratatul cu Austro-Ungaria a fost reînnoit la 23 ianuarie/5 februarie 1913. La el au aderat Germania (13/26 februarie 1913) și Italia (20 februarie/5 martie 1913). (P.O.)

⁴ Heinrich von Waldburg (1874-1949), consul, însărcinatul cu afaceri german la București din 1912. (P.O.)

⁵ Sofia Frederica, prințesă de Bavaria, mai cunoscută ca arhiducesa Sofia (1805-1872), a fost fiica regelui Maximilian al Bavariei. A fost mama împăratului Franz Josef (Francisc Iosif I), dar și a lui Maximilian (1832-1867), împărat al Mexicului. (P.O.)

⁶ Arhiducele Rudolf (1858-1889) era unicul moștenitor al împăratului Austro-Ungariei, Franz Joseph (1830-1916), și al soției sale, împărăteasa Elisabeta, numită Sissi (1837-1898). La 30 ianuarie 1889, în pavilionul de vânătoare la Mayerling, un sat nu departe de Viena, Rudolf s-a sinucis împreună cu amanta sa, de numai 17 ani, baroana Maria Vetsera. „Drama de la Mayerling”, neclarificată până astăzi, a zguduit Imperiul Austro-Ungar. (P.O.)

Apoi, ca o prevedere a cataclismului, Rudolf o sfătuia pe sora sa, arhiducesa Valeria¹ (căsătorită cu arhiducele Franz Salvator²), pe care el o iubea mult: „Imediat după moartea tatei să fugi împreună cu soțul tău, pentru că nimeni nu poate ști ce se va întâmpla cu Austro-Ungaria”. Ce era să se întâmple? Dezmembrarea pe baza principiului naționalităților, atâta tot și nimic mai mult.

În toamna anului 1913 fu numit ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la București contele Ottokar Czernin von Chudenitz³ în locul prințului Fürstenberg, rechemat pentru că nu a reușit să împiedice, în 1913, intrarea României în război împotriva Bulgariei.

Contele Czernin era deștept, bine crescut, fin, iscusit la vorbă, dibaciu, lingușitor, îngâmfat și superficial. Când însă nu-i convenea o chestiune sau o situație devenea stăruitor, țănoș, cinic și chiar obraznic.

Instrucțiunile primite la 13 noiembrie 1913 de contele Czernin de la contele Berchtold⁴ și pe care el trebuia să le aibă în vedere, în scop de a lucra în consecință, atingeau câteva chestiuni interesante: „Monarhia, având în vedere încăpățânarea cu care lucra Serbia pentru a realiza o «Serbie Mare», va trebui ca prin forță să fie redusă la minimum posibil, altfel Austro-Ungaria va fi zguduită din temelii sale. Va trebui ca dezvinovățind acțiunea diplomatică austro-ungară pe timpul evenimentelor întâmplăte de curând (1912-1913) în Balcani, dar continuând de a critica intervenția românilor alături de Serbia, agenta panslavismului, să cereți ca această înțelegere să înceteze odată, însuși pentru cel mai mare avantaj al României, care prin pact câștigă mai mult decât Monarhia. Românii din Ungaria sunt mai bogați decât cei din Basarabia și – să nu uitați să le spuneți – decât cei din Serbia. De altfel, contele Tisza este dispus la concesiuni, numai să nu fie amestec jignitor, ce nu trebuie permis nici chiar marii aliate Germania. Trebuie să spuneți aceasta nu numai «prințului german», a cărui loialitate nu este pusă la îndoială, ci, printr-o presă câștigată cu abilitate, să o spuneți opiniei publice, devenită inamică”.

Din cuprinsul acestor „instrucțiuni” se constată că:

1. Austro-Ungaria era hotărâtă încă din 1913 să reducă Serbia prin forță, adică prin război, „la minimum posibil”;

2. contele Czernin trebuia să scuze acțiunea diplomatică pe care o făcuse Austro-Ungaria în Balcani în 1912-1913, când luase în brațe Bulgaria, lucrând pe față împotriva României;

¹ Maria Valeria, Arhiducesa Valeria (1868-1924), sora mai mică a lui Rudolf, soția lui Franz Salvator de Austria, prinț de Toscana. (P.O) Cei doi veri s-au căsătorit la 31 iulie 1890 și au avut 10 copii.

² Arhiducele Franz Salvator (1866-1939), membru al ramurei toscane a Casei de Habsburg-Lorena. După moartea primei soții, Franz Salvator s-a căsătorit cu Melanie Freiin von Risenfels, fără să aibă urmași.

³ În secolul al nouălea, Ulrich, ducele Boemiei, dus la vânătoare s-a rătăcit într-o pădure deasă; el a fost salvat de un cărbunar, care drept recompensă a fost făcut cavaler, dar cum era negru pe obraz i s-a spus „cavalerul de Czernin”, adică „înegritul”. Contele Czernin era deci de origine cehă, scorbător al „cavalerului de Czernin”. Totuși, prințul a atacat tot timpul națiunea cehă, mai mult decât oricare altul; a făcut și el ca toți renegații. (G.D.) Activitatea sa diplomatică în România a cuprins două secvențe. În perioada 1913-1916 în calitate de trimis diplomatic al dublei monarhii la București și apoi ca negociator din partea Austro-Ungariei a tratatului de pace de la București (24 aprilie/7 mai 1918). Pentru rolul lui von Czernin la București a se vedea Sorin Cristescu (editor), *Ultimele 67 de zile din domnia regelui Carol I al României. Telegramme*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016; Idem, *Misiunea contelui Czernin în România 10 octombrie 1914-27 august 1916*, Editura Militară, București, 2016. Importante pentru activitatea diplomatică în România sunt și memoriile sale, *In the World War*, Harper&Brothers Publishers, New York and London, 1920, p. 87-128; 287-301. (P.O.)

⁴ Leopold von Berchtold (1863-1942) a funcționat ca diplomat al Austro-Ungariei la Paris și Londra și a fost ambasadorul dublei monarhii în Rusia (1907-1912). În perioada 1912-ianuarie 1915 a fost ministru de externe, calitate în care s-a pronunțat hotărât pentru declanșarea războiului împotriva Serbiei. (P.O.)

3. ba chiar, dimpotrivă, contele Czernin trebuia să scoată și să arate că România a fost vinovată;

4. România, după concepția diplomatului austro-ungar, trebuia nu numai să părăsească Serbia, dar să ia și o atitudine de dușmănie împotriva acesteia;

5. Czernin trebuia să dovedească faptul că românii din Ungaria ar fi mai bogați decât cei din Basarabia și Serbia;

6. trebuia să promită că contele Tisza va face concesii românilor din Ungaria, dar nu sub presiunea cuiva, nici chiar a Germaniei, buna sa aliată;

7. contele Czernin trebuia ca, printr-o presă „câștigată cu abilitate”, adică cu bani, să arate opiniei publice românești cele de mai sus;

8. unde „Instrucțiunile” sunt fără niciun sens, este acolo unde Ballplatzul îi cere contelui Czernin ca să spună „prințul german”. Ce inadvertență, ce nerozie ca pe regele Carol I, ce era un mare și bun român, să-l taxeze ca pe un prinț german. Numai în capul de berbec al contelui Berchtold puteau încăpea asemenea apreciațiuni neroade.

După ce Czernin ajunse la București avu prilejul să audă din gura mai multor oameni politici români ca Brătianu, Maiorescu, N. Filipescu¹, Marghiloman², I. Grădișteanu³ și Take Ionescu că alianța austro-română nu ar mai putea fi prelungită numai din pricina maghiarilor, la care contele răspunse că: „Am venit la București cu scopul de a întări legăturile dintre Austro-Ungaria și România prin mari concesii pe care ungerii le vor face românilor; recunosc că fără aceste concesii alianța austro-română nu mai poate merge”⁴.

Așadar, însuși ministrul de externe al Austro-Ungariei își dădea seama de realitatea lucrurilor. El se înșală însă cu totul asupra concesionilor pe care ungerii, chiar în propriul lor interes, ar fi trebuit să le facă românilor din Ungaria. Ungurii voiau să maghiarizeze și să-i stârpească pe toți românii, ceea ce, ca idee, era o nerozie, iar ca aducere a ei la îndeplinire era o curată crimă, de a-ți crea o populație numerică deznaționalizând și maghiarizând cu sila alte populații, ce nu voiau cu niciun preț să-și lepede nici limba, nici religia. Ar fi fost o tragedie a poporului român, pe care nu voiau să o încuviințeze nici românii aflători în Ungaria și nici cei din Regatul României.

¹ Nicolae Filipescu (1862-1916), ziarist și om politic de orientare conservatoare. A înființat ziarul *Epoca* la care au scris mulți intelectuali importanți ai perioadei. A fost primar al Bucureștiului (1893-1895). În 1898 l-a ucis în duel pe ziaristul G. Em. Lahovari, redactor al ziarului liberal *L'Independance Roumaine*. A fost ministru al domeniilor și agriculturii (7 iulie 1900 și 14 februarie 1901) în guvernul condus de Petre P. Carp și de război (29 decembrie 1910-28 martie 1912) și de domenii (14 octombrie 1912-5 aprilie 1913). În calitate de ministru de război a pus bazele Colegiului Militar de la Mânăstirea Dealu și a contribuit la începerea lucrărilor de construcție ale Palatului Cercului Militar al ofițerilor din garnizoana București. În perioada neutralității a fost un vehement susținător al intrării rapide a României în război alături de Antanta. Atitudinea sa a reprezentat una din cauzele scindării Partidului Conservator (1915). În 1916 a fuzionat cu Partidul Conservator democrat condus de Take Ionescu. (P.O.)

² Alexandru Marghiloman (1854-1925), om politic conservator. A deținut mai multe portofolii în cabinetele conservatoare înaintea Primului Război Mondial. Din 1914 a devenit șef al Partidului Conservator. La declanșarea războiului mondial, în 1914, s-a pronunțat pentru neutralitate, poziție pe care și-a menținut-o ulterior. A rămas în Bucureștiul ocupat de trupele Puterilor Centrale, ca „rezervă politică”, se pare în înțelegere cu Ion I.C. Brătianu. La începutul lunii martie 1918 a preluat conducerea guvernului (5 martie-24 octombrie 1918), continuând tratativele cu Puterile Centrale, inițiate de guvernul Averescu, semnând tratatul de la București (24 aprilie/7 mai 1918). (P.O.)

³ Ion (Ionaș) Grădișteanu (1861-1932), lider politic conservator apropiat al lui Nicolae Filipescu. A fost ministru al lucrărilor publice în trei rânduri (ianuarie-iulie 1900; 1900-1901; 1904-1907). La izbucnirea războiului mondial s-a pronunțat hotărât pentru intrarea în acțiune alături de Antanta. (P.O.)

⁴ Acestea erau și ideile arhiducelui Franz Ferdinand, moștenitorul tronului. (G.D.)

După ce Czernin a prezentat regelui Carol I scrisorile de acreditare a avut prilejul să vorbească cu acesta. Iată ce scrie însuși contele Czernin în raportul său adresat ministrului de externe austro-ungar: „Întâia parte a însărcinării mele a fost de a constata în ce stare se mai găsește alianța. Aceasta nu a fost greu, de la întâia convorbire avută cu regele Carol nu am avut nicio îndoială că bătrânul monarh vede însuși alianța ca foarte nesigură. Regele Carol I era foarte inteligent, foarte precaut și un om care reflecta mult și nu era ușor ca să-l faci să vorbească, dacă ar fi avut gândul să tacă”.

Contele Czernin adaugă că a dat peste regele Carol nu în dispozițiile de altădată, gata de a primi directivele, ci peste un suveran care înțelege să hotărască în Balcani. El nu va suferi o Bulgaria Mare alături de România. El știe că în 5 sau 6 ani va trebui să înfrunte revanșa bulgară, dar pentru asta folosește timpul pentru ca la momentul potrivit să fie gata. Regele a spus că, în ultimele incidente cu Austro-Ungaria, dreptatea este de partea Serbiei; satisfăcută și ocupată în Macedonia, ea nu va mai căuta certuri. El privește noua Ungarie a unui Deák¹, dară cu condiția ca regimul Tisza, contrar celui al unui Andrassy², al unui Appony,³ să se gândească serios la drepturile naționalităților. Nu trebuie să se uite că există o solidaritate românească. De altfel, nu se poate face o politică pentru un timp nedefinit, nimeni nu poate ști ce va fi Europa peste zece ani. Contele Tisza aplicând legea naționalităților, maghiarii să acorde naționalităților neapărat drepturi ceva mai mici, pentru a-și păstra ei hegemonia. Regele este gata să-i tempereze pe sârbi, dar Monarhia trebuie să-l ajute la această operă de apropiere.

Contele a cerut ca: „Regatul sârb să nu se mai amestece în Albania, nici în provinciile sârbe din Ungaria. Regele Carol nu a uitat să observe că tinerii ofițeri din armata sa râvnesc la Transilvania”.

Czernin adaugă: „Într-un viitor război, națiunea română nu va voi să lupte alături de Austro-Ungaria. Regele nădăjduiește că nu se va ajunge în curând la un război, dar dacă se va ajunge la un conflict militar, situația va fi foarte serioasă. Ofițerii sunt, de asemenea, foarte iritați împotriva Monarhiei și cei tineri spun categoric că Transilvania va reveni României”.

Regele a adăugat: „Chestiunea ungaro-română taie drumul”. Întrebarea asupra existenței unei alianțe am lămurit-o când, la a treia sau la a patra audiență ce am avut la rege, am propus ca tratatul de alianță să fie ratificat de parlamentele din Viena, Pesta și București. Această propunere a avut darul să-l sperie pe rege. Numai ideea că un secret păstrat cu atâta grijă poate fi destăinuit îl speria; aceasta însemna că era cu neputință de a mai aduce la viață, în împrejurările de acum, *o hârtie moartă*” [subliniere în textul original – n.n.].

Apoi contele Czernin continuă: „...alianța cu românii în împrejurările amintite mai sus nu mai reprezenta altceva decât un petec de hârtie fără valoare”.

¹ Ferenc Deák (1803-1876), om politic maghiar, care a condus delegația prin care s-a realizat compromisul dintre Austria și Ungaria (1867). (P.O.)

² Gyula Andrassy (1823-1890), om politic maghiar, prim-ministru al Ungariei (1867-1871) și ministru de externe al dublei monarhii (1871-1879). (P.O.)

³ Albert Apponyi de Nagyappony (1846-1933), nobil și politician ungar, ministru al religiei și educației naționale (1906-1910; 1917-1918). În primul său mandat a promovat și aplicat o legislație de maghiarizare foarte dură, îndreptată împotriva românilor, multe școli fiind desființate. A participat la Conferința de Pace de la Paris și a semnat Tratatul de la Trianon (4 iunie 1920). S-a implicat în activitatea Ligii Națiunilor, fiind celebră disputa cu Nicolae Titulescu în „problema optanților”. (P.O.)